

TREŚĆ PRAW CZŁOWIEKA W DOBIE GLOBALNYCH DETERMINANTÓW EGZOGENNYCH

Magdalena Sitek

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie
Polska
<https://orcid.org/0000-0002-7686-3617>

Streszczenie. Mimo różnych sporów doktrynalnych nie można zaprzeczyć istnienia zmienności treści praw człowieka. Jedynie ich ontologiczna substancja pozostaje niezmienna. Przedmiotem opracowania jest zatem określenie determinantów mających wpływ na treść praw człowieka. Celem pracy jest opisanie poszczególnych determinantów oraz tego, w jaki sposób mogą mieć wpływ na definiowanie treści praw człowieka. Sama zmienność treści praw człowieka nie oznacza wcale ich relatywizacji lub też oderwania ich od przyrodzonej godności człowieka.

Słowa kluczowe: prawa człowieka, globalizacja, zmienność treści praw człowieka, nowe technologie

ZAGADNIENIA WSTĘPNE

Rozwój nowych technologii informatycznych, a także nowe odkrycia dokonane w naukach biologicznych, a w szczególności w neurologii oraz w naukach o zarządzaniu i ekonomii, mają ogromny wpływ na zmienność treści praw człowieka¹. Inaczej mówiąc, mają wpływ na ich dostosowanie do aktualnego stanu świadomości człowieka. Co do zasady, ontologicznie prawa człowieka są niezmiennie i pozostają nadal prawami, których źródłem jest przyrodzona godność człowieka². Oznacza to, że ich substancja pozostaje

---

¹ F. Parente. *Dalla persona biogiuridica alla persona neuronale e cybernetica*, Edizioni Scientifiche Italiane, Napoli 2018, s. 62 n.

² E.L. Tanasescu, *Human dignity and the circumstantial protection of social rights*, w: *Human rights in contemporary world*, red. M. Zubik, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2017, s. 306. Autorka podchodząc do koncepcji praw człowieka w duchu postmodernistycznym twierdzi, że współczesna koncepcja godności człowieka jest czymś nowym jakościowo. Trud-

bez zmiany, a ustawodawca ma obowiązek prawa te strzec i bronić. Władza wykonawcza nie może ich ograniczać czy zawieszać, chyba że ze względu na bezpieczeństwo, działając na podstawie ustawowego upoważnienia. Taka koncepcja praw człowieka znajduje swoje odzwierciedlenie w prawie międzynarodowym oraz we współczesnych konstytucjach, w prawie krajowym i w doktrynie.

W sposób ograniczony taką koncepcję praw człowieka, czyli niezmiennosc substancji i dostosowywanie ich treści do aktualnych czasów, można znaleźć również w prawie wewnętrznym wielkich organizacji międzynarodowych, takich jak FIFA czy MKOL³. Do przyrodzonej godności człowieka, jako źródła praw człowieka, od bardzo dawna odwołuje się religia, zwłaszcza chrześcijańska⁴, a także wiele nurtów filozoficznych, politycznych i ekonomicznych. Nierzadko dochodzi do instrumentalizacji prawa człowieka, czego przykładem może być ich wykorzystywanie w programach wyborczych jako instrumentu walki politycznej⁵.

---

no jest zgodzić się z tą hipotezą badawczą, bowiem pojęcie to było stosowane już w antycznym świecie i na przestrzeni wieków przechodziło ewolucję. Bez tego nie byłoby współczesnego pojęcia godności człowieka. Współczesna koncepcja jest efektem wielowiekowej ewolucji znaczenia tego pojęcia.

³ W strategii tej instytucji z 2017 r. w pierwszym zdaniu stwierdzono: „The goal of Olympism is to place sport at the service of the harmonious development of humankind, with a view to promoting a peaceful society concerned with the preservation of human dignity”. Zob. International Olympic Committee, *Legacy Strategic Approach. Moving Forward*, 2017, w: https://www.olympic.org/~media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Olympic-Legacy/IOC_Legacy_Strategy_Full_version.pdf?la=en [dostęp: 11.07.2018].

⁴ Do godności człowieka wielokrotnie odnoszą się papieże. W szczególności czynił to Jan Paweł II. Zob. Ph. Andre’-Vincent, *Les droit de l’home de Pie VI a’ Jean Paul II*, w: *Droit de Dieu et droit de l’homme*, red. J.-B. d’Onorio [i in.], Tequi, Paris 1988, s. 67–81.

⁵ Godność człowieka jako źródło praw człowieka od dość dawna stała się instrumentem w ręku polityków czy przedstawicieli skrajnych doktryn światopoglądowych, np. J. Liberski, *Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela*, 2018, w: <https://liberte.pl/przyrodzona-i-niezbywalna-godnosc-czlowieka- stanowi-zrodlo-wolnosc-i-praw-czlowieka-i-obywatela/> [dostęp: 11.07.2018]. Prawo i Sprawiedliwość już w pierwszym zdaniu swojego programu wyborczego z 2014 r. postanowiło: „U podstaw ideowych programu Prawa i Sprawiedliwości leży szacunek dla przyrodzonej i niezbywalnej godności każdego człowieka”. Z kolei w programie politycznym z 2015 r. Platformy Obywatelskiej była mowa jedynie o godności chorego. Również w programie politycznym Donalda Trumpa również znalazła się deklaracja, że polityka jego będzie opierała się na respektowaniu godności człowieka i wynikających stąd praw. *Republican Platform* 2016, w: https://prod-cdn-static.gop.com/media/documents/DRAFT_12_FINAL%5B1%5D-ben_1468872234.pdf [dostęp: 11.07.2018].

Nadanie w tekstach oficjalnych, prawnych czy doktrynalnych, charakteru ponadczasowego zwrotowi „godność człowieka”, a tym samym i koncepcji praw człowieka wyrosłej na gruncie tego zwrotu, pozwala dzisiaj stwierdzić, że konieczne jest poszukiwanie nowego spojrzenia na prawa człowieka. Nie budzi wątpliwości to, że źródłem praw człowieka jest jego przyrodzona i niezbywalna godność. Ontologicznie nic się nie zmienia i człowiek nadal ma prawo do życia, wolności, prywatności, dobrego imienia, wypoczynku, udziału w życiu politycznym czy do samorealizacji. Te prawa przynależą człowiekowi niezależnie od tego, czy jest on spostrzegany przez pryzmat jednostki czy zbiorowości, w której się znajduje.

Kwestia zmienności treści praw człowieka od dość dawna budzi różnego rodzaju spory doktrynalne, polityczne i religijne. Ich zmiana na przestrzeni dziesięcioleci, poczynając od 10 grudnia 1948 r., kiedy to Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych przyjęło Powszechną Deklarację Praw Człowieka, niekiedy jest znacząca. Przykładem może być prawo życia w odniesieniu do *nasciturusa*, kara śmierci, prawa osób niepełnosprawnych, prawo do wolności, do prywatności czy prawo do wypoczynku⁶.

Dzisiaj należy postawić pytanie dotyczące sposobu dyskusji o prawach człowieka. Przede wszystkim, jaką treść podkłada się pod konkretne prawo człowieka? Czy treści te są synchronizowane z postępem technicznym? Koncepcja treści praw człowieka powtarzana lub przerabiana w publikacjach naukowych, w dyskusjach politycznych czy społecznych, a przede wszystkim w aktach prawnych i krajowych moim zdaniem jest typowa dla epoki „przedinternetowej”, a więc sprzed ogromnego skoku technicznego i technologicznego, jaki towarzyszy ludzkości przynajmniej od lat 90-tych ubiegłego wieku.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest wskazanie na współczesne determinanty mające wpływ na kształtowanie się aktualnych treści praw człowieka. Celem pracy nie jest ukazanie ambiwalentności praw człowieka, lecz zmienności ich treści w zależności od wspomnianych już determinantów. Oddzielenie praw człowieka jako takich (źródłem ich jest godność człowieka) od ich treści pozwala też uniknąć dyskusji na temat relatywności samych praw człowieka. Jak słusznie zauważył K. Wroczyński, prawa człowieka są „zakotwiczone w naturze ludzkiej, która w swym zasadniczym uposażeniu

---

⁶ Należy być świadomym tego, że Deklaracja ONZ z 1948 r. jest efektem szeregu kompromisów storn układających się. Nie jest to zatem kompletny katalog praw człowieka. Podobnie jak Dekalog, który był pierwszym w dziejach ludzkości znaczącym zbiorem praw podstawowych. Zob. Ch. Becker, *Die Zehn Gebote*, LIT Verlag, Berlin 2016, s. 3 n.

ontycznym jest niezmienna oraz była ta sama w epoce stoików czy Cyncerona jak dziś⁷. Te bowiem są niezmiennie, w przeciwieństwie od ich treści, czyli sformułowań poszczególnych praw człowieka, które są uzależnione od wielu czynników, w tym od potrzeb i możliwości poznawczych czy percepcyjnych człowieka, ale też od stopnia rozwoju organizacji państwa, społeczności międzynarodowej czy lokalnej grupy społecznej. Treści te muszą być dopasowywane do możliwości percepcyjnych i do mentalności człowieka oraz do cywilizacyjnych potrzeb człowieka. Tym samym może też być i rzeczywiście jest zróżnicowany poziom ochrony tych praw⁸.

Opracowanie to jest zatem wprowadzeniem do planowanego przeze mnie cyklu artykułów, w których będę wskazywała zmienność treści poszczególnych praw człowieka powodowaną przez czynniki egzogenne, do których należy zaliczyć: globalizację, informatyzację, rozwój nauk medycznych i biologicznych, ekonomizacja życia.

WPLYW GLOBALIZACJI NA TREŚĆ PRAW CZŁOWIEKA

Jak wykazałam w mojej publikacji z 2016 r. dość niefortunne jest wiązanie praw człowieka z ideami doby nowożytnej, zwłaszcza rewolucji francuskiej. To wydarzenie bowiem mające jakieś znaczenie dla historii Europy, pozostaje bez większego znaczenia w innych częściach świata. Logiczne zatem pozostaje rozważanie historii rozwoju koncepcji praw człowieka poczynając od starożytności, nie zaś od dowolnie wybranego jej momentu. Nawet w Europie nie wszyscy uznają dorobek rewolucji francuskiej za wielki wkład w rozwój ludzkości⁹.

Próbując charakteryzować czasy współczesne niewątpliwie jest to czas globalizacji. Termin „globalizacja” jest jednym z najczęściej używanych pojęć w sferze publicznej¹⁰. Samo zjawisko zaś, czyli desygnat tego pojęcia,

---

⁷ K. Wroczyński, *O źródłach praw człowieka*, „Człowiek w Kulturze” 11 (1998), s. 162; zob. także: M. Sitek, *The impact of globalization on the content of human rights*, „Teka Komisji Prawniczej. Polska Akademia Nauk Oddział w Lublinie” 9 (2016), s. 205–217.

⁸ Zjawisko zmienności treści praw człowieka jest efektem socjologicznego podejścia do praw człowieka. To zagadnienie omawiał już M.A. Krąpiec, *O ludzką politykę*, KUL, Lublin 1998, s. 149. Z kolei o zmienności treści praw człowieka w kontekście polityczno-ekonomicznym piszą P. Bała, A. Wielomski, *Prawa człowieka – refleksje krytyczne*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 4 (2010), s. 485.

⁹ M. Sitek, *Prawa (potrzeby) człowieka w ponowoczesności*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2016, s. 27 n.

¹⁰ Z. Baumann, *Globalizacja*, PIW, Warszawa 2000, s. 5.

jest w różny sposób określane. Przyjmuje się, że globalizacja to zbiór wielu procesów i zjawisk zachodzących we współczesnym świecie, charakteryzujące się zniesieniem granic w zakresie przepływu kapitału, międzynarodowej jego koncentracji, dominacji wielkich koncernów, powstawaniu ogólnosiątkowych mass mediów. Globalizm charakteryzuje się także mieszaniem się kultur, religii, wzrostem przemocy czy terroryzmu¹¹. Te spostrzeżenia są o tyle ważne, że mają dość istotny wpływ na kształtowanie się treści praw człowieka.

Zniesienie granic politycznych powoduje nie tylko migrację ludności w sensie dosłownym, czyli przemieszczania się mas ludzkich, ale też przenikanie się światopoglądów. Stworzenie państwa narodowego w XVI w. sprzyjało kreowaniu i cementowaniu się kultury narodowej, zamkniętej w ramach danego państwa. Na tej bazie zrodziła się koncepcja ideologii faszystowskiej¹² i rasizmu¹³ w wielu odmianach. W tych systemach politycznych, gdzie ideologie te stały się ich fundamentem, człowiek musiał przynależać do określonej kultury narodowej lub rasy i dopiero wraz z tą przynależnością nabywał określone prawa i przywileje, zwłaszcza obywatelstwo, ochronę socjalną czy prawo do pracy¹⁴. Przy tej okazji należy też wspomnieć o ideologii komunistycznej, która wprawdzie pretendowała do bycia ideolo-

---

¹¹ Zob. R.S. Czarniecki, *Prawa człowieka wobec wyzwań globalizacji*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 6 (2005), s. 441; B. Dobrowolska, *Polska rodzina a kontekst migracji. Społeczno-kulturowe obszary funkcjonowania*, „Journal of Modern Science” 3 (23) 2014, s. 11–28.

¹² Istnieje wiele form nacjonalizmu, a konsekwentnie i wiele koncepcji i definicji tego zjawiska. Najbardziej znaną definicją nacjonalizmu jest ta sformułowana przez H. Kohna, według którego nacjonalizm jest stanem umysłu, polegającym na tym, że jednostka odczuwa najwyższy stopień lojalności wobec państwa narodowego. H. Kohn, *Nationalism: Its Meaning and History*, Van Nostrand, New York 1965, s. 9; W. Konarski, *Naród, mniejszość, nacjonalizm, religia – przyczynek do dyskursu o pojęciach i powiązaniach między nimi*, „Forum Politologiczne” 5 (2007), s. 20.

¹³ Rasizm jest doktryną polityczną i społeczną, pozbawioną podstaw naukowych. Była ona jednak podstawą do stworzenia ideologii faszystowskiej segregacji rasowej czy późniejszego apartheidu w RPA. Zob. M. Skocz, *Rasizm i ksenofobia*, w: *Organizacje międzynarodowe w działaniu*, red. A. Florczak, A. Lisowska, OTO Agencja Reklamowa, Wrocław 2014, s. 324; H.V. Faye, *Resisting Racism and Xenophobia: Global Perspectives on Races, Gender, and Human Rights*, AltaMira Press, Florida 2005, s. 15 n.

¹⁴ Ciekawe jest to, że w III Rzeszy Niemieckiej formalnie obowiązywała Konstytucja Weimarska, funkcjonująca od 1919 r. Jednak rozporządzenia Prezydenta Rzeszy Hindenburga z 24 marca 1933 r. (*Gesetz zur Behebung der Not von Volk und Reich*) pozwalały na zawieszenie poszczególnych postanowień konstytucji na podstawie ustawy federalnej. Rozporządzenie to zawierało raptem 4 artykuły. „Reichsgesetzblatt” 1933, 141.

gią światową, jednak oparcie jej na koncepcji walki klas, powodowało podziały w społeczeństwie, a w konsekwencji łamanie nawet podstawowych praw człowieka.

Globalizacja zakłada ontologiczną równość wszystkich ludzi, niezależnie od płci, kultury, w tym religii, rasy czy przynależności narodowej. To zmienia optykę postrzegania każdego człowieka, również niezależnie od obywatelstwa. Prawa wszystkich ludzi są takie same. Jednak ich respektowanie może być zależne od miejsca, w którym dana osoba się aktualnie znajduje. Inny poziom ochrony praw człowieka jest w Niemczech, Polsce czy Stanach Zjednoczonych, a inny poziom ochrony praw człowieka będzie w Zimbabwie czy Indonezji. Chodzi nie tylko o zróżnicowanie systemów prawa czy instytucji, na których ciąży obowiązek ochrony praw człowieka, ale również, a może przede wszystkim, świadomości jednostki i społeczeństwa.

W tej perspektywie coraz większego znaczenia nabierają przepisy prawa międzynarodowego czy organizacji ponadnarodowych jak Unia Europejska, czy organizacji sportowych jak FIFA czy MKOL. Tym samym, wzrasta pozycja instytucji ponadnarodowych, w tym sądowniczych, zwłaszcza Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej czy Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości w Hadze. W sprawach gospodarczych zaś znaczenia nabierają trybunały arbitrażowe, np. *International Court of Arbitration* w Paryżu (ICC) czy *The Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce* w Sztokholmie.

WPLYW INFORMATYZACJI NA TREŚĆ PRAW CZŁOWIEKA

Jednym z najbardziej trafnych określeń obecnego pokolenia jest „globalne społeczeństwo informacyjne”. Informatyka zmieniła całkowicie sposób życia współczesnego społeczeństwa. Niestety temat ten w literaturze prawnoczwolniczej jest raczej pomijany. Wystarczy jednak wskazać na zmiany jakie informatyzacja wprowadziła do życia człowieka, zwłaszcza w sposobie kontaktów międzyludzkich czy w metodach wykonywania pracy zawodowej. To wszystko dokonało się w ciągu ostatnich trzech dekadach, kiedy to zmieniło się życie człowieka, jego świadomość i potrzeba ochrony jego praw.

Informatyzacja i jej instrumenty, zwłaszcza media społecznościowe, znacząco wpływają na treść różnych praw człowieka. Ograniczę się do dość pobieżnego przedstawienia jedynie dwóch praw człowieka, których treści radykalnie ewoluują wskutek informatyzacji.

Pierwszym przykładem jest prawo człowieka do prywatności. Zamieszczenie jakiejkolwiek informacji w sieci, zwłaszcza w portalach społecznościowych, powoduje upublicznienie jej w skali światowej. W tym przypadku nie ma znaczenia, czy informacja ta jest prawdziwa czy zmanipulowana. Zacierają się granice pomiędzy prawdą a fałszem. Ingerencja w sferę prywatności człowieka może być właściwie nieograniczona. Można rozpowszechniać informacje z wczesnej młodości w celu dyskredytacji osoby. Niektóre media społecznościowe są tak budowane, aby osoby fizyczne same dokonały „obnażenia” swojej osoby poprzez wypowiedzi, zdjęcia czy zachowania. Kreuje się w ten sposób bohaterów jednodniowych¹⁵. Z czasem jednak te dane utrwalone w Internecie mogą stać się w przyszłości przeszkodą do kariery politycznej, naukowej czy społecznej. Dochodzi do zaszufadkowania danej osoby przez pryzmat jednego zdarzenia.

Prawo do zapomnienia, którego podstawę stanowi art. 17 rozporządzenia PE RE (EU) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz.U. UE L 119/1) niestety przegrywa w tym przypadku z prawem prasowym i względami społecznymi, dla których administrator strony internetowej może nie wyrazić zgody na usunięcie z niej danej informacji. Nawet nakaz sądowy usunięcia takiej informacji może być obchodzony w ten sposób, że informacja ta nie jest widoczna np. w Europie, ale funkcjonuje w pozostałej części świata¹⁶.

Informatyzacja zmienia istotnie sposób wykonywania pracy w wielu zawodach. Uwidacznia się to nie tylko w nowych narzędziach pracy, jak komputer, oprogramowania, roboty czy szeroko rozumiana automatyka. Informatyzacja zmieniła jednak pojęcie czasu pracy. Współczesne kodeksy pracy, w tym polski Kodeks pracy w art. 128 § 1 stanowi, że „czasem pracy jest

---

¹⁵ Słusznie zauważa się w literaturze odchodzenie od koncepcji bohatera czy świętego do postaci ikony w mediach, nierzadko jednodniowej. Zob. L. Tafaro, *Dagli eroi alle celebrità. Icone e diritto civile*, Cacucci editore, Bari 2018, s. 25 n.

¹⁶ Nie poruszam już kwestii zmiany relacji człowieka do mass mediów jaka zaszła wraz z wejściem w życie *Web 2*. Obecnie człowiek jest nie tylko biernym czytelnikiem informacji, ale również aktywnym jej twórcą, przykładem są chociażby blogi czy komentarze do informacji zawartych w portalach informacyjnych. Szerzej o historii prawa do zapomnienia, jego genezie, podstawach prawnych i praktyce, zob. J. Żak, *Koncepcja „prawa do bycia zapomnianym”*, w: *Aktualne wyzwania ochrony wolności i praw jednostki. Prace uczniów i współpracowników dedykowane Profesorowi Bogusławowi Banaszakowi*, red. M. Jabłoński, S. Jarsz-Zukowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2014, s. 141–155.

czas, w którym pracownik pozostaje w dyspozycji pracodawcy w zakładzie pracy lub w innym miejscu wyznaczonym do wykonywania pracy”. Zaś w art. 129 § 1 ustawodawca postanowił, że „czas pracy nie może przekraczać 8 godzin na dobę i przeciętnie 40 godzin w przeciętnie pięciodniowym tygodniu pracy [...]”. Zastosowanie jednak systemu informatycznego sprawia, że przepisy te stają się martwe. W praktyce bowiem pracownik ma dostęp do Internetu również w domu i coraz częściej wykonuje samorzutnie pracę ponad wymiar kodeksowy¹⁷.

Jeszcze inną kwestią, która wymaga szerszego omówienia w kolejnej publikacji, jest globalizacja wartości czy też wykreowania światowej wspólnoty aksjologicznej. Światowa sieć informatyczna temu właśnie sprzyja. W cyberprzestrzeni nie ma bowiem podziału na narodowości, kultury czy religie¹⁸. Tworzy się globalna społeczność, która wymaga nie tyle nowych reguł zachowań, co nowych sposobów ich stosowania. Nie chodzi tu tylko o normy moralne, lecz przede wszystkim o normy prawne. Informatyzacja pozwala bowiem na składanie oświadczeń za pomocą łańcucha bloków (*blockchain*)¹⁹.

WPŁYW ROZWOJU MEDYCyny NA TREŚĆ PRAW CZŁOWIEKA

Jednym z obszarów życia człowieka, w którym najlepiej uwidacznia się postęp techniczny i technologiczny jest medycyna w powiązaniu z naukami biologicznymi, zwłaszcza farmakologią. Efektem tego postępu jest przedłużająca się średnia długość wieku na całym globie. Przykładem mogą być dane z Francji, gdzie pod koniec XIX w. 28,7% mężczyzn i 32,2% kobiet dożywało 60 roku życia. Obecnie procent ten wynosi 85% dla panów i 93% dla pań²⁰. Należy wspomnieć też o podniesieniu się jakości życia człowieka, m.in. poprzez uśmierzenie bólu, implanty uzębienia czy wymianę stawów.

¹⁷ Zob. A. Sobczyk, *Kodeks pracy. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018, Legalis.

¹⁸ Zob. A. Piasecka, *Etyl(em)izacja, czyli etyka w dobie globalizacji. Z krytycznym głosem Pana Lema w tle*, „Kultura – Historia – Globalizacja” 6 (2006), s. 36.

¹⁹ Zob. J. Szczerbowski, *Lex Cryptographia. Znaczenie prawne umów i jednostek rozliczeniowych opartych na technologii blockchain*, PWN, Warszawa 2018, s. 13; Idem, *Legalizacja kryptowaluty Bitcoin. Aspekty cywilnoprawne*, „Journal of Modern Science” 4 (35) (2017), s. 91–104.

²⁰ Zob. P. Szukalski, *Trwanie życia osób starszych w Europie na przełomie XX i XXI wieku*, „Gerontologia Polska” II (2) 2003, s. 56.

Rozwój medycyny oraz towarzysząca temu promocja zdrowia podnosi świadomość całych społeczeństw. Niewątpliwie sprzyja temu globalna sieć i nieograniczony przepływ informacji na temat nowych możliwości leczenia się lub podnoszenia poziomu życia. To z kolei wpływa na ciągłą zmienność treści prawa człowieka do ochrony zdrowia. Coraz to nowsze oczekiwania są ze strony osób niepełnosprawnych tak fizycznie, jak umysłowo, czy też osób starszych. Wszystkie kategorie tych osób chcą być zdrowsze i czuć się w jak najpełniejszy wymiarze pełnoprawnymi członkami społeczności.

Duże znaczenie dla ludzkości, a tym samym i praw człowieka ma rozwój biologii, zwłaszcza genetyki. Jak pisze P. Krajewski, genetyka ma „[...] potencjalnie nadzwyczajne możliwości ratowania istnień ludzkich gnębionych chorobami o podłożu genetycznym, eliminowanie patologii, zwiększenie produkcji żywności, walkę z głodem i niedożywieniem idącym w parze z eksplozją demograficzną krajów trzeciego świata, ochronę środowiska, zrównoważone wykorzystywanie bogactw naturalnych”²¹. Ta sama genetyka może jednak nieść też ze sobą pewne obawy o negatywny jej wpływ właśnie na zdrowie człowieka, a właściwie o zdrowie przyszłych pokoleń.

Nie ulega wątpliwości, że rozwój genetyki wpływa na środowisko naturalne, w tym powoduje np. ograniczenie bioróżnorodności. Rozwój genetyki coraz częściej pozwala na rozwój ksenotransplantacji, czyli możliwości przeszczepiania narządu lub tkanki od osobnika należącego do innego gatunku²².

Na obecnym etapie trudno jest jednoznacznie ocenić skutki tak szybkiego rozwoju medycyny i biologii w kontekście prawa człowieka do zdrowia.

WPŁYW EKONOMII GLOBALNEJ NA TREŚĆ PRAW CZŁOWIEKA

Ostatnim ważnym determinantem treści praw człowieka jest globalna ekonomia, obsługująca proces integracji gospodarek narodowych oraz międzynarodowe mega koncerny. Jest to nowy wymiar ekonomii, daleki od koncepcji ekonomii XIX- i XX-wiecznej ukierunkowanej głównie na obronę interesów krajowych, nierzadko o charakterze politycznym, jak np. utrzymanie władzy przez określoną grupę polityczną. Słusznie stwierdza J. Szapiel, że „w gospodarce rynkowej regulacja staje się towarem, którego podaż i popyt

²¹ P. Krajewski, *Ochrona prawna człowieka i jego środowiska wobec ekspansji organizmów genetycznie zmodyfikowanych w prawie wspólnotowym i międzynarodowym*, UWM, Olsztyn, 2010, s. 17.

²² Tamże, s. 208 n.

kreują określone grupy interesów czy grupy nacisku w celu realizacji swoich funkcji użyteczności²³. Regulacje prawne pod wpływem procesów globalizacyjnych podlegają procesowi współdziałania państw, najczęściej w mniejszych grupach interesów.

W efekcie nowa ekonomia niesie ze sobą wzrost konsumpcji, zwiększa transfer kapitału i migrację ludzi. Zjawiska te mają swój pozytywny wpływ na rozwiązanie problemów społecznych, typowych dla państw narodowych, jak np. bezrobocie, wykluczenie określonych grup narodowościowych (np. burżuazji czy kułaków w państwach komunistycznych) czy kulturowych (np. Żydów w faszystowskich Niemczech). Ta nowa, globalna ekonomia łagodzi też spory graniczne wyrosłe w Europie na bazie porozumień w Jałcie i Teheranie. To sami ludzie decydują o miejscu zamieszkania, pracy czy spędzenia czasu na emeryturze. Tak samo funkcjonuje biznes, który może przenosić miejsce swojej działalności w dowolne miejsce na świecie²⁴.

Niewątpliwie jednym z celów nowej ekonomii, typowej dla XXI w. jest zysk. Państwo lub organizacje międzynarodowe przejęły na siebie obowiązki ponoszenia kosztów społecznych w zamian za podatki płacone przez biznes. Ten bowiem koncentruje się na wytwarzaniu zysku. To jednak ma wpływ na prawa człowieka. Przede wszystkim uwidacznia się ten wpływ w obszarze prawa do przynależności, zachowania własnej tożsamości, prawa do ochrony danych osobowych, prawa do zawarcia i poszanowania małżeństwa, prawa do zrzeszania się chociażby w związki zawodowe. Co najważniejsze, nowa ekonomia może, ale nie musi prowadzić do uprzedmiotowienia człowieka²⁵. Człowiek coraz częściej staje się nie podmiotem, lecz przedmiotem, czy produktem dla reklamy, kampanii społecznościowej. Stąd też już podczas mistrzostw świata w piłce nożnej władze FIFA podjęły decyzję o zwalczaniu podczas wielkich imprez sportowych zjawiska seksizmu polegającego na redukcji kobiety do przedmiotu reklamy. Wprowadzono nakaz ograniczenia eksponowania pięknych kobiet na trybunach stadionów²⁶.

²³ J. Szapiel, *Regulacja globalnych rynków z perspektywy nowej ekonomii politycznej*, „Studia Ekonomiczne” 129 (2013), s. 44.

²⁴ Zob. K. Novikova, M. Wiśniewska, *Twórczość a innowacja w świetle wybranych koncepcji w naukach społecznych i humanistycznych*, „Journal of Modern Science” 3(34) (2017), s. 59–78.

²⁵ B. Sitek, *Depodmiotyzacja człowieka wobec stopniowej legalizacji usług uprzedmiotawiających osobę ludzką*, w: *Wykorzystywanie człowieka w XX i XXI wieku*, red. B. Sitek [i in.], UWM, Olsztyn 2012, s. 249–263.

²⁶ *Kamery mają rządziej pokazywać kibicki. FIFA walczy z seksizmem*, tvn27.pl, w: <https://www.tvn24.pl/mundial2018/kamery-maja-rzadzziej-pokazywac-kibicki-fifa-walczy-z->

WNIOSKI KOŃCOWE

Dysputa nad prawami człowieka pomiędzy konserwatystami a liberałami koncentruje się nad ich trwałością. Ci pierwsi ugruntowani są na pozycji niezmienności tych praw, drudzy zaś uważają, że zmieniają się one w zależności od wielu czynników. Spór ten zgoła akademicki możliwy jest do rozwiązania poprzez rozdzielenie substancji praw człowieka od treści. Substancja ta jest niezmienna i opiera się na przyrodzonej godności człowieka. Zmienia się, a nawet musi się zmieniać treść poszczególnych praw człowieka w zależności od determinantów kreowanych przez rozwój cywilizacyjny. Do takich determinantów wpływających na treść praw człowieka należy zaliczyć globalizację, nową ekonomię, nowe technologie, medycynę wraz z biologią, a zwłaszcza informatykę.

Takie podejście do praw człowieka jest konieczne z tego względu, że określona treść poszczególnych prawa człowieka, czy to w aktach prawa międzynarodowego czy krajowego, definiowana jest w określonym kontekście historycznym, społecznym i politycznym, a otoczenie to podlega ciągłej ewolucji. Zatem, w dyskusji nad treścią praw człowieka należy zawsze uwzględniać to, czy mówi się o aktualnym ich rozumieniu czy raczej w ujęciu historycznym.

PIŚMIENNICTWO

- Andre'–Vincent, Philippe. 1988. "Les droit de l'home de Pie VI a' Jean Paul II." In *Droit de Dieu et droit de l'homme*, edited by Joël–Benoit d'Onorio [et al.], 67–81. Paris: Tequi.
- Bała, Paweł, i Adam Wielomski. 2010. „Prawa człowieka – refleksje krytyczne.” *Wrocławskie Studia Erazmiańskie* 4:457–487.
- Baumann, Zygmunt. 2000. *Globalizacja*. Warszawa: PIW.
- Becker, Christoph. 2016. *Die Zehn Gebote*. Berlin: LIT Verlag.
- Czarnecki, Radosław. 2005. „Prawa człowieka wobec wyzwań globalizacji.” *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy* 6:439–447.
- Dobrowolska, Barbara. 2014. „Polska rodzina a kontekst migracji. Społeczno-kulturowe obszary funkcjonowania.” *Journal of Modern Science* 3(23):11–28.
- Faye, Harrison V. 2005. *Resisting Racism and Xenophobia: Global Perspectives on Races, Gender, and Human Rights*. Florida: AltaMira Press.
- Kohn, Hans. 1965. *Nationalism: Its Meaning and History*. New York: Van Nostrand.
- Konarski, Wawrzyniec. 2007. „Naród, mniejszość, nacjonalizm, religia – przyczynek do dyskursu o pojęciach i powiązaniach między nimi.” *Forum Politologiczne* 5:17–51.

---

seksizmem,853578.html [dostęp: 14.07.2018]. Zob. *Successful first run for anti-discrimination monitoring system*, w: <https://www.fifa.com/worldcup/news/successful-first-run-for-anti-discrimination-monitoring-system-2920510> [dostęp: 14.07.2018].

- Krajewski, Piotr. 2010. *Ochrona prawna człowieka i jego środowiska wobec ekspansji organizmów genetycznie zmodyfikowanych w prawie wspólnotowym i międzynarodowym*. Olsztyn: UWM.
- Krąpiec, Mieczysław A. 1998. *O ludzką politykę*. Lublin: KUL.
- Liberski, Jacek. 2018. „Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela.” W <https://liberte.pl/przyrodzona-i-niezbywalna-godnosc-czlowieka- stanowi-zrodlo-wolnosc-i-praw-czlowieka-i-obywatela/> [dostęp: 11.07.2018].
- Novikova, Kateryna, i Monika Wiśniewska. 2017. „Twórczość a innowacja w świetle wybranych koncepcji w naukach społecznych i humanistycznych.” *Journal of Modern Science* 3(34):59–78.
- Parente, Ferdinando. 2018. *Dalla persona biogiuridica alla persona neuronale e cybernetica*. Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane.
- Piasecka, Agnieszka. 2006. „Etyl(em)izacja, czyli etyka w dobie globalizacji. Z krytycznym głosem Pana Lema w tle.” *Kultura – Historia – Globalizacja* 6:33–44.
- Sitek, Bronisław. 2012. „Depodmiotyzacja człowieka wobec stopniowej legalizacji usług uprzedmiotawiających osobę ludzką.” W *Wykorzystywanie człowieka w XX i XXI wieku*, red. Bronisław Sitek [i in.], 249–263. Olsztyn: UWM.
- Sitek, Magdalena. 2016. „The impact of globalization on the content of human rights.” *Teka Komisji Prawniczej. Polska Akademia Nauk Oddział w Lublinie* 9:205–217.
- Sitek, Magdalena. 2016. *Prawa (potrzeby) człowieka w ponowoczesności*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Skocz, Marcin. 2014. „Rasizm i ksenofobia.” W *Organizacje międzynarodowe w działaniu*, red. Agnieszka Florczak, i Alicja Lisowska, 323–334. Wrocław: OTO Agencja Reklamowa.
- Sobczyk, Arkadiusz. 2018. *Kodeks pracy. Komentarz*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck. Legalis.
- Szapiel, Jolanta. 2013. „Regulacja globalnych rynków z perspektywy nowej ekonomii politycznej.” *Studia Ekonomiczne* 129:43–50.
- Szczerbowski, Jakub. 2017. „Legalizacja kryptowaluty Bitcoin. Aspekty cywilnoprawne.” *Journal of Modern Science* 4(35):91–104.
- Szczerbowski, Jakub. 2018. *Lex Cryptographia. Znaczenie prawne umów i jednostek rozliczeniowych opartych na technologii blockchain*. Warszawa: PWN.
- Szukalski, Piotr. 2003. „Trwanie życia osób starszych w Europie na przełomie XX i XXI wieku.” *Gerontologia Polska* 2(2):55–62.
- Tafaro, Laura. 2018. *Dagli eroi alle celebrità. Inone e diritto civile*. Bari: Cacucci editore.
- Tanasescu, Elena S. 2017. “Human dignity and the circumstantial protection of social rights.” In *Human rights in contemporary world*, edited by Marek Zubik, 306–315. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- Wroczyński, Krzysztof. 1998. „O źródłach praw człowieka.” *Człowiek w Kulturze* 11:161–176.
- Żak, Joanna. 2014. „Koncepcja «prawa do bycia zapomnianym».” W *Aktualne wyzwania ochrony wolności i praw jednostki. Prace uczniów i współpracowników dedykowane Profesorowi Bogusławowi Banaszakowi*, red. Mariusz Jabłoński, i Sylwia Jarosz–Żukowska, 141–155. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

THE CONTENT OF HUMAN RIGHTS
IN THE ERA OF GLOBAL EXOGENOUS DETERMINANTS

Summary. Despite various doctrinal disputes, one cannot deny the existence of the variability of the content of human rights. Only their ontological substance remains unchanged. The subject of this study is to define the determinants affecting the content of human rights. The purpose of this research is to describe individual determinants and how they can affect the definition of the content of human rights. The very volatility of the content of human rights does not mean their relativization or their detachment from the inherent dignity of the human being.

Key words: human rights, globalization, changeability of human rights content, new technologies